

Kotikielen Seuran uudet kunniajäsenet

Kotikielen Seura päätti vuosikokouksessaan 14. maaliskuuta kutsua kunniajäsenikseen akateemikko *Erkki Itkosen* ja professori *Matti Sadeniemen*.

Akateemikko Erkki Itkonen on aikamme johtavia fennougristeja. Hänen tutkimustensa ansiosta on kuva suomalais-ugrilaisten kielten äänne- ja muotorakenteen kehityksestä olennaisesti tarkentunut. Akateemikko Itkonen aloitti lapin kielen tutkijana, mutta varsin pian hänen alueensa laajeni käsittämään myös itämerensuomalaiset kielet sekä etäisemmät sukukielet. Akateemikko Itkosen väitöskirja »Der ostlappische Vokalismus» käsitteli lapin kielen mutkikkaita vokaali-

suhteita; siinä hän osoitti oikeaksi jo Arvid Genetzin esittämän näkemyksen, jonka mukaan lapin kielen ensi tavun vokaaliston kehitystä on säädellyt toisen tavun vokaalisto. Teos oli tärkeä edistysaskel suomalais-ugrilaisten kielten vokaalijärjestelmien tutkimuksessa. Samaan aihepiiriin liittyy muutamaa vuotta myöhemmin ilmestynyt teos »Struktur und Entwicklung der ostlappischen Quantitätssysteme», jossa itälapin murteiden kvantiteettisuhteet on tulkittu sekä synkroniselta että diakroniselta kannalta. 1940-luvulla akateemikko Itkonen julkaisi useita tutkielmia, jotka käsittelivät itämerensuomalaisten kielten ja lapin äänne- ja muotohistorian keskeisiä kysymyksiä. Nämä usein hyvinkin tiiviit tutkielmat kuuluvat yhä fennistiikan kestävimpiin saavutuksiin. Lapin kielen vokaalisto- tutkimusten jälkeen akateemikko Itkosen mielenkiinto suuntautui myös etäisempiin sukukieliin. Erityisesti on mainittava mordvan ja tšeremissin sekä permiläisten kielten vokaalistoja käsittelevät tutkielmat, jotka ovat olleet käänteentekeviä suomalais-ugrilaisten kielten vokaalihistorian alalla. Jo akateemikko Itkosen varhaisissa töissä on nähtävissä omintakeinen strukturalistinen ote, jota leimaa erityisesti funktionaalisen näkökulman huomioon ottaminen. Hänen myöhemmissä tutkimuksissaan kielitieteen periaatekysymykset ovat saaneet yhä keskeisemmän sijan, ja synteessinä voidaankin pitää v. 1966 ilmestynyttä teosta »Kieli ja sen tutkimus». Myös sanastontutkimuksen alalla akateemikko Itkonen on jo tähän mennessä tehnyt mittavan päivätyön. Hänen ensimmäiset etymologiset tutkielmansa ovat ilmestyneet Virittäjässä jo 1930-luvulla. Todellinen suurtyö on kuitenkin ollut akateemikko Toivoselta kesken jääneen »Suomen kielen etymologisen sanakirjan» toimittaminen loppuun yhdessä professori Aulis Joen ja maisteri Reino Peltolan kanssa. Lisäksi akateemikko Itkosella on tekeillä toinenkin suuri sanakirjatyö, inarinlapin sanakirja, jonka ainekset ovat pääosin hänen

itsensä kokoamia. Tutkimus- ja opetus-työn ohella akateemikko Itkoselta on riittänyt aikaa lukuisiin luottamustehtäviin, joista mainittakoon vain pitkäaikainen toiminta Lapin Sivistysseurassa ja Suomalais-ugrilaisessa Seurassa. Kotikielen Seuran jäseneksi akateemikko Itkonen liittyi liki viisi vuosikymmentä sitten 1932, ja jo seuraavasta vuodesta lähtien hän on kuulunut Virittäjän vakituisiin avustajiin. Myös käytännössä hän on huolehtinut lehden toimittamisesta kymmenvuotisen toimitussihteerikauden ajan (1938—47), ja sen jälkeen hän on kuulunut jatkuvasti lehden toimitusneuvostoon.

Professori Matti Sadeniemen elämäntyö jakautuu tasaisesti suomen kielen tutkimuksen ja huollon osalle. Perustavaa työtä hän on tehnyt erityisesti metriikan tutkijana; siltä alalta ovat hänen monissa kysymyksissä liikkuva, erinomaisen tarkkanäköinen väitöskirjansa »Metriikkamme perusteet» ja sitä täydentävä kalevalanmitan metriikan selvitys »Die Metrik des Kalevala-Verses». Monissa suppeam-

missa tutkielmissaan hän on käsitellyt mm. suomen lauseopin kysymyksiä. Suomen kielen sekä tutkimuksen että huollon suursaavutus on kuusiosainen Nykysuomen sanakirja, joka aineksenkeruuvaiheen jälkeen kirjoitettiin ja julkaistiin prof. Sadeniemen johdolla v. 1939—61. Runstietoisena kielenhuollon asiantuntijana hän johti Suomen Akatemian kielitoimistoa, myöhempää Nykysuomen laitosta v. 1950—74. Suurelta osin hänen maltillisen ja kaukonäköisen ohjauksensa ansiota on se suosio ja arvonto, joka maassamme viime vuosikymmeninä on tullut kielenhuollon osaksi. Kotikielen Seuran varasimiehenä prof. Sadeniemi oli viisitoistavuotiskauden vuodesta 1960 vuoteen 1975. V. 1929 ilmestyneestä esikoistutkielmastaan lähtien hän on julkaissut tutkielmiaan ja nasevia kielenhuoltoaiheisia kirjoituksiaan seuramme aikakauslehdessä Virittäjässä puolen vuosisadan aikana; lehden toimitusneuvoston jäsenenä hän on ollut vuodesta 1953 saakka.